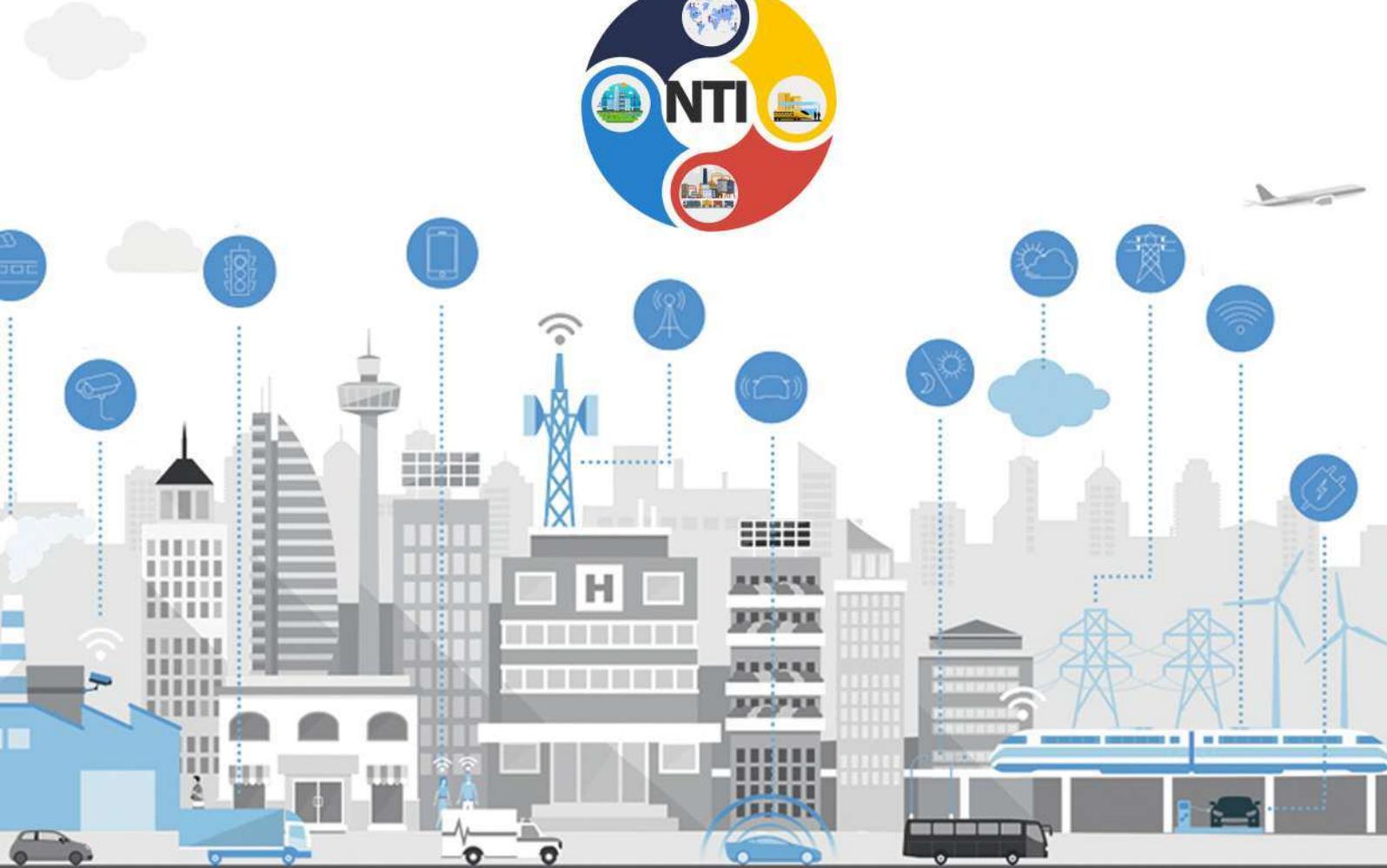

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет залізничного транспорту

МАТЕРІАЛИ

двадцять першої науково-практичної міжнародної конференції
*«Міжнародна транспортна інфраструктура,
індустріальні центри та корпоративна логістика»*
(5-6 червня 2025р. м. Харків, Україна)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ
ТРАНСПОРТНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
АТ «УКРАЇНСЬКА ЗАЛІЗНИЦЯ»
CONSERVATOIRE NATIONAL DES ARTS ET MÉTIERS (FRANCE)
INSTITUTE OF AUTOMATIC CONTROL TELEMATICS OF
TRANSPORT (POLAND)
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ НАН УКРАЇНИ

Матеріали

*Двадцять першої науково-практичної
міжнародної конференції*

**«МІЖНАРОДНА ТРАНСПОРТНА
ІНФРАСТРУКТУРА,
ІНДУСТРІАЛЬНІ ЦЕНТРИ ТА
КОРПОРАТИВНА ЛОГІСТИКА»**

(5 - 6 червня 2025р. м. Харків)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова: *Панченко С.В.*, д.т.н., проф., ректор Українського державного університету залізничного транспорту (Харків).

Заступники голови: *Каграманян А.О.*, к.т.н., доц., проректор з науково-педагогічної роботи .Українського державного університету залізничного транспорту (Харків);
Дикань В.Л., д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом Українського державного університету залізничного транспорту (Харків).

Секретаріат:

Толстова А.В. к.е.н., доц., доцент кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом Українського державного університету залізничного транспорту (Харків).

Шаповал Г.В. к.т.н., доц., заступник декана з денної форми навчання Факультету УПП Українського державного університету залізничного транспорту (Харків).

Примаченко Г.О. к.т.н., доц., доцент кафедри транспортних систем та логістики Українського державного університету залізничного транспорту (Харків).

Водночас доцільно змінити законодавство та надати малому та середньому бізнесу пільги та дотації на проведення НДДКР, закупівлю високотехнологічного обладнання та технічної літератури, запровадити пільги з податків на нематеріальні активи, також надати інше майно для реалізації інноваційних проєктів.

[1] Роль інновацій у забезпеченні розвитку економіки України: / О. А. Біловодська та ін.: URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/20719>

[2] Методологія керування бізнесом в умовах цифровізації : монографія / А. П. Грінько, П. Л. Гринько, Н. Г. Ушакова, Т. В. Андросова, О. А. Кулініч, І. І. Помінова. Х. : МОНОГРАФ, 2022. 199 с.

[3] Дикань В. Л., Воловельська І. В. Інноваційні стратегії підприємств: проблеми, шляхи вирішення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 67. С. 9–17.

УДК 334.722:005.934-042.3:[339.9:330.131.7]

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ:
ВИЗНАЧЕННЯ, РИЗИКИ, ФАКТОРИ, ДОМІНАНТИ
(НА ГРУНТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМИ)**

**ECONOMIC SECURITY OF MODERN BUSINESS:
DEFINITION, RISKS, FACTORS, DOMINANTS
(BASED ON SOCIO-CULTURAL PARADIGM)**

докт. екон. наук, В. В. Компанієць¹, аспірант, О.В. Макасеєв¹

¹Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія» (м. Харків)

V.V. Kompaniets¹, D.Sc. (Econ.), Makaseev O. V., graduate student

¹The Kharkiv University of Humanities' "People's Ukrainian Academy"(Kharkiv)

Питання сутності та забезпечення економічної безпеки бізнесу як соціально-економічного явища капіталістичної (ринкової) системи та як окремого бізнес-підприємства цікавило вітчизняних фахівців ще з 90-х рр. ХХ ст. Але з переходом глобальної соціально-економічної системи в період глибокої важкої трансформації та під час воєнних дій в Україні воно стало життєво важливим для усього вітчизняного бізнесу. Невизначеність, стрімкі полісистемні зміни, формування «нової нормальності» поряд із неможливістю осмислення змін (нусогенна криза) та антропогенною кризою та переходом – це основні виклики, які потребують усвідомлення та формування певної адекватної реакції бізнесу.

Слід відзначити, що уся теорія економічної безпеки бізнес-підприємств, у т.ч. категорійний апарат, складові та важелі економічної безпеки, не є кінцево сформованими тому ми пропонуємо спробувати

визначити їх на основі альтернативної домінуючої соціокультурної парадигми.

Такий підхід передбачує: існування двох вимірів будь-якої соціально-економічної системи (СЕС) - не тільки горизонтального (кількісного, матеріального), а й вертикального (духовно-морального, антропологічного); відповідно, домінанту на духовно-моральній та соціокультурній складових, на людині як біо-соціо-духовній істоті, особистості; відповідному баченні соціально-економічної системи як відносинах між людьми з приводу створення (виробництва), розподілу, обігу, споживання необхідних для життя та відтворення суспільства продуктів, товарів, послуг (споживчих цінностей).

Понятійний апарат теорії економічної безпеки пов'язаний із категоріями: «економіка», «бізнес-підприємство» (тобто соціально-економічні системи різних рівнів) «безпека», «потреби», «ризик», «загрози», а також «збереження (життєздатність)» та «розвиток». І усі ці категорії мають неоднозначне трактування, що також обумовлює не сформованість теорії.

Відомо, що ризик визначається як вплив невизначеності на цілі. Тоді економічну безпеку СЕС в широкому сенсі можна визначити як стан захищеності СЕС від зовнішніх та внутрішніх загроз [1].

В одному з класичних визначень *економічна безпека підприємства (бізнес-організації)* характеризується як його захищеність від ризиків та загроз зовнішнього та внутрішнього середовища, а її основна мета полягає в забезпеченні сталого та максимально ефективного розвитку відповідно до стратегічних цілей підприємства [цит. за 1].

Щоб надати своє визначення почнемо із складових бізнес-підприємства, відповідно - його безпеки. Як ми вважаємо головні складові безпеки бізнесу – це: люди (керівники, персонал – у першу чергу, споживачі та контрагенти – у другу); система управління й організаційна культура; технології; фінанси й ресурси. Фінанси – це забезпечуюча система, стан якої залежить від інших, але яка є маркером стану бізнесу та його можливостей, у т.ч. ресурсних, технологічних. Але головною є перша складова, якість якої визначає стан інших.

Економічна безпека підприємства (бізнесу) на нашу думку може розглядатись у різних векторах. Перший - можливість або готовність підприємства як СЕС, другий, більш психологічний, який ми поки не будемо розглядати - готовність людини щодо зміни свідомості та сприйняття, розуміння власно безпеки.

Отже, перший важливий вектор - можливість підприємства, як соціально-економічної системи мікро-рівня протистояти, чи долати ризики різних рівнів так, щоб зберегти головну складову свого існування – кадровий (людський) потенціал та гнучко під корегувати існуючу систему

управління.

Тоді економічну безпеку бізнес-підприємства можна визначити як вміння управлінського та кадрового ядра соціально-економічної системи та, відповідно, готовність системи управління, справлятися із ризиками (загрозами), які виникають у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства, щодо забезпечення його діяльності та розвитку, досягнення стратегічних цілей. При цьому цілі діяльності сучасної бізнес-організації, яка діє *поки що в межах капіталістичної соціально-економічної системи*, в межах соціокультурної парадигми можливо охарактеризувати такими параметрами як: забезпечення конкурентоспроможності та моральної (соціальної) відповідальності бізнесу. Поєднання цих цілей є досить складним, адже забезпечення моральної відповідальності бізнесу [2] і, навіть, справжньої соціальної відповідальності, знаходиться в певному протиріччі із забезпеченням конкурентоспроможності бізнесу в агресивному зовнішньому середовищі.

Формуванню такої спроможності справлятися із загрозами передусє робота щодо виявлення цих ризиків (загроз), з будуванням можливих сценаріїв реагування на них, а також формування головних факторів (важелів) будування економічної безпеки.

В грудні 2024 року нами було проведено глибинне інтерв'ю поки що із двома (в межах апробації) керівниками успішних українських підприємств середнього бізнесу щодо їх розуміння основних ризиків та факторів (важелів) економічної безпеки підприємств у сучасних умовах.

Щодо ризиків, опитуваними було виділено два головних: кібер- та інформаційна безпека та люди. Причому, якщо перший вид ризиків співпадає із оцінкою західних аналітичних агентств [1]. То другий – виділений лише нашими керівниками. Також опитуваними було зазначено, що економічна безпека бізнесу будується на сильній та адекватній організаційній культурі, взаємовідносинах між керівництвом та співробітниками, між самими співробітниками. Отже, це підтвердило нашу точку зору відносно того, що визначальними важелями забезпечення безпеки бізнесу є наявність моральних лідерів-професіоналів, система управління та організаційна культура, кадровий (людський) потенціал.

Також важливою стала відповідь на питання: «що має робити керівник бізнес-підприємства» в складних, невизначених, екстремальних зовнішніх умовах (у т.ч. воєнні дії) для забезпечення та відновлення належного рівня економічної безпеки підприємства?».

Відповіді були такими:

- в екстрених умовах необхідно просто вижити, працюючи певний час без прибутків, без зарплати, на основі взаємної довіри, потім – розберемося;

- також в екстрених умовах необхідно приймати швидкі рішення, а для цього, ще до їх настання, необхідно заздалегідь оцінювати бізнес-ризиків;

- керівник повинен мати систему оцінювання ризиків та їх можливого страхування, важливим фактором виходу із надзвичайних ситуацій є базовий план дій, якій був складений заздалегідь, адже приймати рішення в екстреній ситуації важко;

- після додання екстремальної ситуації, перше, що потрібно зробити це - необхідно забезпечити нормальні фінансові потоки (економічні доходи) адже «піраміду Маслоу ніхто не відміняв»;

- важливим фактором економічної безпеки в умовах цифрових технологій є їх опанування керівництвом персоналом, застосування та постійне навчання з урахуванням створення системи кібер-безпеки на підприємстві.

Поки що ми призупинили опитування керівників бізнесу щодо їх бачення більш віддалених (стратегічних) ризиків економічної безпеки бізнесу. Це перспектива досліджень. Але наразі хотілося б зупинитись на позиціях, які є ще не досить усвідомленими. Усі вони стосуються так званого антропологічного (людського) ризику, на який ми вже звертали увагу у відповідних публікаціях.

На стан та безпеку бізнесу, з позиції соціокультурної парадигми, впливає не тільки суто професійна складова (кваліфікація, професійні навички тощо) управлінців та персоналу, а в першу чергу - їх духовно-моральний капітал, стан соціально-економічної свідомості. Тому вже наразі необхідно замислюватись над сформованими в свідомості багатьох членів нашого суспільства, домінантами, які несумісні із забезпеченням нормального функціонування підприємства в період тривалої кризи, нестабільності, невизначеності. Це такі пов'язані домінанти як: егоцентризм, конформізм, індивідуалізм, гедонізм. З ними можливо пов'язати такі феномени як вигорання персоналу або постійну зміну міста праці, безвідповідальність.

Такі домінанти несумісні і з формуванням прошарку моральних лідерів, які потенційно спрямовані на морально та соціально відповідальні дії навіть в скрутних, обмежених, невизначених умовах адже такі дії вимагають наявності стійкого морального стрижня особистості, відповідного мислення, сприйняття світу та подій. Моральні лідери мають домінанту на совісті та на і (І)ншому але їх формування - це тривалий, складний, системний процес, який охоплює усі рівні – від самої особистості та її найближчого оточення до культури, що домінує в певному суспільстві з усіма її складовими (освіта, виховання, поведінка існуючих лідерів, інформаційна система). На жаль, в нас цей процес майже призупинено.

І будування моральної (соціальної) відповідальності бізнесу, яка на нашу думку, є невід'ємною складовою економічної безпеки бізнесу та економіки держави в цілому, як відмітили наші опитувані, починається з керівників. На жаль, соціальна відповідальність бізнесу, як зазначили опитувані, виникає та збільшується в Україні як маркетинговий захід, який впливає на збільшення клієнтів (бренд роботодавця, імідж) створення екосистем. Але «війна показала, що ми повинні більше підтримувати один одного» - і це частина соціальної відповідальності бізнесу.

Повертаючись до ризиків, також викликають занепокоєння зростаючі розриви бачення світу та подій з боку різних поколінь, особливо поколінь, що формуються під час гуманітарно-технологічної революції (поколінь зетів та альфа, наступних за ними). І ці розриви мало усвідомлюються старшими поколіннями. Це, насамперед розриви в аксіологічному, духовно-моральному вимірі та в когнітивно-емоційному рівнях розвитку. З дією гуманітарно-технологічної революції, у т.ч. прискореним розвитком технологій ШІ на фоні занепаду культури та освіти, виникає великий ризик того, що нові покоління не зможуть глибоко та системно оцінювати події та змістовні речі (тексти, символи тощо), тому не зможуть мислити творчо, ціннісно, стратегічно, будуючи можливі сценарії та осмислюючи наслідки своїх рішень та поведінки. А для розвитку самостійного економічно-безпечного бізнесу це критичні вміння принаймні для керівників різних рівнів.

Відбувається загальне падіння в соціумі рівня компетентності та освіченості: середньостатистичного політика, вченого, представника сфери освіти, споживача, обивателя. Так, результати досліджень навичок дорослих (25-65 років), які були проведені Організацією економічного співробітництва та розвитку у 31 країнах світу, показали, що у сучасному світі спостерігається спад освітнього рівня та професійних навичок людства [3]. Про це, зокрема свідчить помітне погіршення рівня грамотності, базових математичних умінь і професійної компетентності людей.

Мало хто з бізнесу наразі усвідомлює ризик виникнення «кадрових ножиць». Це розрив між підвищеними вимогами до нових кадрів з одного боку (високі творчі здібності, системне мислення, аналітичні здібності, здатність розуміти інших людей, співчувати їм, комунікативність) та наявними характеристиками нового кадрового потенціалу, які не відповідають таким вимогам.

Також для розуміння майбутніх векторів розвитку людини, освіти, соціально-економічних систем, та відповідних глобальних ризиків, необхідно уважно, на основі соціокультурної парадигми, проаналізувати документи, які були прийняті на Саміті майбутнього у Центральних установах Організації Об'єднаних Націй 22 та 23 вересня 2024 року. Це:

«Пакт заради майбутнього» з відповідними додатками «Глобальний цифровий договір», «Декларація про майбутні покоління» [4]. Стислий висновок щодо відповідних документів стосовно предмету цієї публікації – це прискорений тренд формування «глобального цифрового простору», цифрової «освіти» та цифрової «людини», поряд із будівництвом нової глобальної управлінської та фінансової архітектури, контролем даних. Отже, є над чим замислитись.

Таким чином, в цій публікації ми концептуально, на ґрунті соціокультурної парадигми визначили сутність, ризики, фактори забезпечення економічної безпеки сучасного бізнес-підприємства, а також контурно зазначили напрями стратегічного аналізу нових глобальних ризиків.

[1] Компанієць В. В. Черномаз П. О. Макасеєв О.В. (2025). Глобальні ризики трансформації соціально-економічних систем та їх вплив на економічну безпеку бізнесу. Наукові перспективи № 2 (56). серія «Економіка» С.895 – 915 Available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/view/330>

[2]. Компанієць, В.В., Бела О.О., (2022). Моральні дилеми в економічних відносинах: природа, види, фактори поведінки, рішення (підхід духовно-моральної детермінації). Вісник економіки транспорту і промисловості. № 78-79. с. 189-205. Available at: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/78-79-1.pdf>.

[3]. OECD (2024), Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World? Survey of Adult Skills 2023. Report. [online]. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/2024/12/do-adults-have-the-skills-they-need-to-thrive-in-a-changing-world_4396f1f1.html [Accessed 10 December 2024].

[4]. Pact for the Future, Global Digital Compact and Declaration on Future Generations. Future Summit Outcome document. United Nations (2024) [online]. Available at: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/soft-pact_for_the_future_adopted.pdf [Accessed 8 October 2024].

УДК 330.3

СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

SOCIAL CHALLENGES OF THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION

канд. екон. наук М.В. Косич, студент М.О. Косич¹

¹ *Український державний університет залізничного транспорту (Харків)*

M.V. Kosych, PhD (Econ), M.O. Kosych student¹

¹ *Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv)*

Прискорений темп науково-технічних інновацій останніх років істотно трансформує всі галузі матеріального й нематеріального виробництва, створюючи нові можливості для економічного розвитку та підвищення добробуту населення. Інтеграція людського інтелекту з

МАТЕРІАЛИ
ДЕВ'ЯТЬ ПЕРШОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«МІЖНАРОДНА ТРАНСПОРТНА ІНФРАСТРУКТУРА,
ІНДУСТРІАЛЬНІ ЦЕНТРИ ТА КОРПОРАТИВНА ЛОГІСТИКА»
(5-6 ЧЕРВНЯ 2025 РОКУ)

Відповідальний за випуск А.В. Толстова

Підписано до друку 25 червня 2025р.
Формат паперу 60X84 1/16. папір писальний.
Умовн.-друк. Арк. **25,45**. Обл.– вид. арк.. **26,1**.
Замовлення № Тираж 300. Ціна договірна

Видавництво УкрДУЗТу, свідоцтво ДК № 6100 від 21.03.2018 р.